

Eksamensbesvarelse

Rettshistorie JUR323-1

Innholdsfortegnelse

Innledning	3
Sentrale trekk ved juristprofesjonen	4
Antikkens Hellas	4
Romerrett	4
Naturrett	6
Kodifisering og rettssystemer	6
Dagens juristprofesjon	8
Utviklingen av norsk rettsvitenskap	9
Romerrettens arv i rettsvitenskapen.....	9
Naturrettens utvikling av forfatningen.....	10
Kodifikasjon og den materielle skranken	11
Dagens rettssystem.....	12
Internasjonalisering av rettskilder og juristprofesjonen.....	13
<i>Avsluttende bemerkninger</i>	14
Litteraturliste:	15

Innledning

Historien til juristprofesjonen er nært knyttet til samfunnets, rettssystemets og statsmaktens utvikling. Fra antikkens rettsfilosofers tanker til dagens moderne rettsstat har jurister spilt en avgjørende rolle i utformingen, anvendelsen og tolkningen av lover. Opprinnelig var det ingen klar distinksjon mellom opplæring i retorikk og politikk og juristutdannelsen, men over tid har disse gradvis smeltet sammen og utviklet en selvstendig jurist rolle. Rollen startet i første omgang som uformelle rådgivere og gradvis utviklet seg til ekstremt spesialiserte fagpersoner som står i sentrum av de moderne rettslige institusjonene.

Det har blitt nødvendig å analysere begrepet «jurist», da den nåværende forståelse av ordet avviker fra hvordan det ble oppfattet i eldre historiske perioder. Dette fenomenet kalles det anakronistiske metodeproblem.¹ Det er utfordrende å gi en presis definisjon av juristbegrepet, men følgende besvarelser tar utgangspunkt i jurist definert som *rettslig aktør* og fokuserer på utviklingen av profesjonen gjennom historien.

Historien viser at man gått fra å være sin egen forsvarer med retorikk som rettslig forsvar, til å bli en mangfoldig yrkesgruppe som spiller en sentral rolle i offentlig og privat sektor. I dag har juristprofesjonen fått en viktig rolle i dagens rettsstat og i det internasjonale samarbeidet mellom verdensdeler. Juristen står i dag ovenfor nye, omfattende utfordringer i møtet med det moderne samfunnet og den økende kompleksiteten lovverket har vokst frem til. Juristprofesjonen er i en stigende utvikling i takt med samfunnsutviklingen til det moderne samfunnet man ser i dag.

Besvarelsen er bygget opp av to deler. Den første delen tar sikte på å gå gjennom noen av de sentrale trekkene som har formet dagens juristrolle. Deretter vil de sentrale trekkene som er trukket frem, behandles i relasjon til norsk rettsvitenskap, og hvordan disse har påvirket juristrollen i landet, i tillegg se relasjonen til studenten i dagens rettsvitenskap.

¹ Michaelsen (2023) s. 61

Sentrale trekk ved juristprofesjonen

Antikkens Hellas

Hellas var kjent for sine demokratiske forsamlinger, hvor den greske borgeren utalte seg. Det avgrenses til å snakke om tankene om juristbegrepet i den athenske bystaten. Michaelsen påpeker et fravær av profesjonelle jurister, noe som medførte et fravær av spesifikk juridisk tenkning.² Til en viss grad kan man se at motvilligheten til profesjonaliseringen førte til at borgeren selv måtte forsvare sine handlinger.

I Athen oppstod det en tilknytning mellom rett og retorikk.³ Sistnevnte er en fagdisiplin som handler om å føre en overbevisende tale, og i denne forbindelse for den rettslige forsamlingen som skulle dømme borgeren. Retorikkens betydning kan ha en sammenheng med at Aristoteles syntes det var vanskelig å forene kravet til faglig kompetanse med umiddelbar demokratisk rettskapning.⁴ Hans forståelse om retten gir et frempek til hvor stor endring juristprofesjonen vil undergå gjennom historien.

Romerrett

Det er først i romerretten man virkelig begynner å se en forandring fra det motsatte synet til Aristoteles, siden juristprofesjonen begynner å gjøre seg meg fremtredende. Den romerske rettens første kjente lovgivning var *Tolvtableloven* (450 fvt.).⁵ Dette var den første rettslige praksisen i det tidlige romerske samfunnet. Lovfestingen av rettslig praksis ble sentral for de senere romerske juristene. Senere i perioden ble Justinians lovgivning laget. Den bestod av tre sentrale deler: *Codex*, *Digestene* og *Institutiones*, og hadde en del sentrale funksjoner.⁶ For det første var de lovbøker og for det andre skulle de være litteratur for rettslig undervisning. Dette er starten på romerrettens utvikling av rettskilder.

Det var to ting som skilte Justinians lovverk fra annen lovgivning på denne tiden. For det første var det graden av systematisering av lover, som ikke var vanlig på denne tiden. Dette ble en inspirasjon for Europa. For det andre var det tolkningsforbudet i verket *Codex*, hvor det fremholdes at «[J]uristene skal ikke våge å skrive kommentarer og (...) sette bokens enhet i

² Michaelsen (2023) s. 93

³ Michaelsen (2023) s. 95

⁴ Michaelsen (2023) s. 96

⁵ Michaelsen (2023) s. 110

⁶ Michaelsen (2023) s. 131

fare».⁷ En tolkning gir antydning til at lovgivningen er absolutt og ingen skal våge å tolke i strid med bokens ånd. Det er usikkert hvor klart dette ble tolket, men historien viser gjennom glossatorene og kommentatorene at dette ikke ble tolket bokstavelig. Det var særlig gjennom romerrettsstudiet at disse fikk avgjørende betydning for utformingen av den nye rettsvitenskapen.

Et viktig trekk ved antikkens romerske rett var juristenes store betydning i den romerske republikk.⁸ Det er først her man begynner å se utformingen av en juristprofesjon, da de ble en viktig ekspertgruppe under keisertiden. Selv om det var blitt en juristrolle i samfunnet, hadde de oftest også andre oppgaver enn å utøve juristfunksjoner. Michaelsen fremhever at de ofte ble brukt for sine militære bedrifter og politiske roller mer enn det juridiske.⁹ Det mest sentrale var faktumet at juristprofesjonen begynte å vokse frem som et prestisjefylt faglig embete som en ser i dagens samfunn.

Det romerske samfunnet hadde i løpet av et par århundrer skapt en velutviklet rett.¹⁰ Den tidligere arven fra romerretten ble på nytt utforsket, og rundt 1100 tallet begynte studiene av Justinians lov ved universitetene rundt i Europa. Professorene som studerte lovgivningen ble kalt glossatorer, ettersom de forklarte og fortolket Justinians lov, noe som stridte mot tolkningsforbudet som stod i *Codex*. Det var en rekke uenigheter om rettslige spørsmål, og kildene var fulle av kontroverser. Konfliktene bestod mellom en lovgiverlojal holdning og den mer frie verdiorienterte fortolkningsmetoden, noe som selv i dagens lovtolkning er sentralt.¹¹

Etter glossatorene kom en ny epoke med romerrettsjurister, kalt kommentatorene.¹² Juristene i dette tilfellet fortsatte å fortolke romersk rett, men var i større grad mer aktive da de benyttet seg av lovteksten og glossene som glossatorene hadde utarbeidet. Det kan sies at det var starten på en mer moderne rettskildelære. Den sentrale forskjellen er mangelen på rettspraksis, som man finner i dagens rettskildelære. Til tross for dette kan denne endringen ansees som starten på utviklingen av rettskilder og lovtolkning.

⁷ Michaelsen (2023) s. 131

⁸ Michaelsen (2023) s. 133

⁹ Michaelsen (2023) s. 134

¹⁰ Michaelsen (2023) s. 224

¹¹ Michaelsen (2023) s. 231

¹² Michaelsen (2023) s. 233

Naturrett

Naturretten er en rettslære hvor naturens orden og lovmessighet gir mennesker visse opprinnelige, allmenne rettigheter og plikter.¹³ Et motstykke til naturretten var romersk rett, som bygde på positiv rett i form av lovgivning, og det var utenkelig at man kunne påberope seg naturlige rettigheter.¹⁴ Derimot hevdet naturrettslige juristene at begge kunne anvendes som rettslige grunnlag, noe som åpnet opp for en bredere diskusjon om rettslige argumenter. Denne tankegangen medførte at vesten fikk et rettssystem med to forskjellige rettskilder, og førte til at juristen i større grad påberopte seg naturrettslige prinsipper for å begrunne menneskerettigheter ovenfor domstolene.

Videre gjorde den naturrettslige tankegangen at samfunnspakten ble et sentralt begrep. Dette er en grunnleggende juridisk og politisk idé.¹⁵ Samfunnskontrakten handler om at samfunnets borgere frivillig underkaster seg den suverene staten. Formålet med kontrakten var å beskytte samfunnet mot naturtilstanden. I lys av denne pakten vokste det frem en rekke sentrale prinsipper som senere forfatninger ble bygget på, herunder folkesuverenitet og maktfordeling, men også å gi visse borgerrettigheter.

De senere forfatningene ble sentrale for juristprofesjonen som sådan. Grunnlovene kodifiserte de sentrale prinsippene, og dannet grunnlaget som en lex-superior-rettskilde.¹⁶ Dette betyr at andre rettskilder ikke kan konkurrere mot grunnloven.¹⁷ Forfatningene ble sentrale for juristens forståelse av folkesuverenitet, maktfordeling og borgerrettighetene som forfatningene la opp til. Ettersom de naturerettslige prinsippene var viktig på denne tiden fikk de naturlige rettighetene er sterk plass i rettssystemet og forfatningene.

Kodifisering og rettssystemer

Det klassiske privatrettens område var tradisjonelt definert gjennom romersk rett.¹⁸ Dette tok grunnlag i Justinians lovgivning og dannet utgangspunktet for diskusjonen om hvordan retten skulle forstås. På den ene siden hadde man integrasjonistene som var tilhengere av et

¹³ Tranøy (2021)

¹⁴ Michaelsen (2023) s. 293

¹⁵ Michaelsen (2023) s. 298

¹⁶ Skoghøy (2023) s. 73

¹⁷ Skoghøy (2023) s. 73

¹⁸ Michaelsen (2023) s. 373

harmonisert rettsgrunnlag, og på den andre siden hadde man partikularistene.¹⁹ Spørsmålet ble om man skulle kodifisere i lys av *ius commune* eller om hvert land skulle lage sin egen rettstradisjon.

Rundt 1800-tallet kom det flere store privatrettskodifikasjoner rundt om i Europa. Dette innebar at *ius commune* fikk et større fotfeste og det skapte en lovforankret privatrett.²⁰ Et klart eksempel på en slik kodifikasjon er *Code Civil* (1804) i Frankrike. Den fikk sentral betydning ettersom den systematiserte og kombinerte den gamle romerretten med nyere sedvanerett. Dette skapte en bedre forutberegnelighet enn tidligere lovgivning, men det økte også behovet for utdannede jurister for å tolke og anvende lovene.

Code Civil innebar en rettspositivistisk tankegang, hvor lovgivers tekst var den eneste rettskilden. Jeremy Bentham var en filosof som mente kodifikasjon var viktig, ettersom det nedskrevne er det som skal bli gjeldende rett.²¹ Retten er ikke gjeldende rett før den er nedskrevet. På den andre siden hadde man Friedrich Carl von Savigny som var imot kodifikasjonstanken. Han mente at tiden ikke var moden for å gjennomføre en slik tankegang, og viser at naturretten er en kilde for positiv rett.²² Det var juristens rolle å utvikle retten og gjennom en kodifikasjon som lovtekst, ville det skade den naturrettslige utviklingen. Noe som etter min mening virker motstridende, ettersom kodifikasjonene er en nedskrivning av romerrettslige prinsipper, noe som han hadde en positiv holdning til.

På 1900-tallet fikk Europa en større og langt mer moderne kodifikasjon gjennom *Bürgerliches Gesetzbuch* (BGB) i Tyskland. Lovgivningen ble banebrytende og var basert på en helt ny lovgivningsteknikk.²³ Utviklingen gikk over lang tid og fikk en global innflytelse senere. Det er først her lovteksten får inn juridisk terminologi og begrepsavklaring for lovverket. Dette førte til at juristprofesjonen fikk en mer moderne drakt og rettskildelæren ble nærmere dagens lære. BGB stilte seg også annerledes ved å benytte seg av henvisning til andre rettskilder, og startet utviklingen av den moderne lovkodifikasjon man ser i dagens samfunn.

Kodifiseringer fikk ulikt utslag i de forskjellige rettssystemene, common law og civil law. Skillet har gjort seg gjeldende mellom Europa på den ene siden, og England og USA på den andre siden. Det gjennomsyrende spørsmålet var om det var dommeren eller lovgiveren som

¹⁹ Michaelsen (2023) s. 383

²⁰ Michaelsen (2023) s. 384

²¹ Michaelsen (2023) s. 387

²² Michaelsen (2023) s. 395

²³ Michaelsen (2023) s. 399

skulle ha makten. Kodifisering fikk forskjellig rolle basert på hvilket system man benyttet seg av.

Rettssystemet common law var basert på sedvanerett og var utviklet av domstolen. Kjennetegnet til denne retningen var at loven ikke alltid var nedfelt, og mange avgjørelser er basert på dommerens ord i tråd med tidligere praksis.²⁴ Det er dommeren som har autoriteten i motsetning til lovgiver. Et eksempel på dette er når den amerikanske høyesterett opphevet *Roe v. Wade*, noe som medførte at stater kunne forby abort. Eksempelet illustrerer i hvor stor grad dommeren har makt innenfor common law systemet. Juristens arbeid blir mindre, og de får ingen reell innflytelse på hvordan det rettslige skal forstås. Dette står i klar kontrast til civil law systemet.

I motsetning til common law bygger civil law på romerretten i større grad. Rettslige aktører i civil law tar vanligvis posisjoner basert på begreper, kategorier og regler som har sine røtter i romerretten.²⁵ Maktfordelingsprinsippet bidro til at kodifisering ble mer sentralt enn tidligere, ettersom lovgivningsmandatet lå hos lovgivende makt. De skal gi lover og lage kodifikasjoner, som er spesielt for Europeisk rett. Systematikken som følger av romerretten, gir behov for en større profesjonalisering av jurister og dommere. Universitetene fikk derfor en sterkere posisjon ved utviklingen av civil law systemet.

Dagens juristprofesjon

Dagens juristprofesjon er i høyere grad preget av profesjonalisering enn tidligere. Yrket bygger på en mer formell utdanning og et tydelig definert profesjonsansvar. For å utøve rollen som jurist er det i de fleste europeiske land et krav om juridisk embetseksamen, som markerer slutten på en grundig profesjonsdannelse.²⁶

Dagens utdanning har en rekke sentrale formål. For det første skal den gi juristen solid forståelse for hvordan rettsspørsmål skal avklares og behandles. For det andre medfører juristrollen et profesjonsansvar, der man forventes å ta rettslig forsvarlige avgjørelser.²⁷ For det tredje blir en skolert i rettskildelæren som er det sentrale verktøyet for juristprofesjonen. Læren er produktet

²⁴ Lloyd Law College (2024)

²⁵ Lloyd Law College (2024)

²⁶ Synnes S. Mæhle (2017) s. 64

²⁷ Synnes S. Mæhle (2017) s. 64

av en historisk utvikling som kan spores helt tilbake til romerretten og dens påvirkning gjennom rettshistorien. Dagens rettskildelære representerer sammensmelting av den lange prosessen.

Noe som ytterligere karakteriserer nåtidens juristprofesjon, er graden av spesialisering og internasjonalisering. Dagens jurister kan ta valgfag som retter dem mot en spesialisering som internasjonalrett, herunder folkerett og EU-rett, i større grad. Etter Nürnbergprosessen ble det utviklet internasjonale strafferettslige prinsipper, men det ble også utviklet en rekke traktater som fikk betydning for internasjonale jurister.²⁸ Prosessen åpnet opp for en større adgang til å drive med internasjonalt juristarbeid. En fremdriver av denne utviklingen er EU og særlig friheten om fri flyt av arbeidstakere. EU-reglene gjør at jurister kan spesialisere seg innenfor folkerett og EU-rett og fritt flytte mellom land som trenger deres kompetanse.

Utviklingen av norsk rettsvitenskap

Romerrettens arv i rettsvitenskapen

Romerretten har hatt en betydelig innflytelse på utviklingen av norsk rettsvitenskap, enten om det er grunnleggende prinsipper eller terminologi. I det første har romerretten introdusert mange grunnleggende rettsprinsipper som norsk rettsvitenskap fortsatt benytter.

Et første eksempel er i pengekravsretten hvor romerrettslige grunnprinsipper er avgjørende for fortolkning av regler. Det første prinsippet er nedfelt i gjeldsbrevlova (gbl.) § 2 og går ut på at «ingen (A) kan overføre større rett enn den man selv har». Det regulerer hvor selgeren har urettmessig tilegnet seg en gjenstand som han prøver å selge videre. Det andre prinsippet lovfestet i gbl. § 29 og handler om «først i tid, best i rett». Her vil den som påberoper seg retten først, vil gjøre det best i retten. Disse prinsippene er helt sentrale i norsk pengekravsrett, og viser hvordan tidligere rettskilder fremdeles er relevant for norske jurister.

Videre i utviklingen har samlingen av romerske lover og rettsprinsipper, vært en viktig kilde for europeisk utvikling av norsk rett. En kan se Justinians lovverks systematisering har påvirket utviklingen av det norske lovverket, og hatt direkte innflytelse på norsk rettsvitenskap. Ettersom man før vedtok en rekke enkeltlover, har man i dag begynt å samle relaterte rettsområder under samme lov, for eksempel kjøpsretts lovgivning.

²⁸ Michaelsen (2023) s. 494

Som nevnt over har også terminologi fra romerretten vist seg frem i norsk rettsvitenskap. Norsk rettsvitenskap benytter seg av begreper som culpa, ex tunc og ex nunc. Det første begrepet er relatert til uaktsomhetsvurderingen som bygger på hvordan en alminnelige person ville handlet. De to neste er begreper som beskriver ulike rettsvirkninger av heving.

Michaelsen viser også at de første juridiske forfatterne skal ha brukt en systematisk metode.²⁹ En av disse var Mucius Scaevola og han hadde skrevet et omfattende arbeid som dekket hele privatretten.³⁰ Dette arbeidet var ofte hypotetiske tilfeller, noe som ligner på dagens praktikumsoppgaver. Det viser at romerske lærde benyttet seg av hypoteser for å vise hvordan jussen fungerer på et hypotetisk tilfelle, og er også hvordan dagens jusutdanning er oppbygget.

Naturrettens utvikling av forfatningen

Den moderne forfatningen – som Norges grunnlov – hadde gjennomgående forfatningsmaterielle prinsipper, som for eksempel folkesuverenitet, maktfordeling og sentrale borgerrettigheter. De naturrettslige prinsippene fra Rousseau og Montesquieu gjennomsyrrer dagens grunnlov. Grunnloven har vært gjennom en del endringer, men disse har som regel ikke vært stridt mot grunnlovens ånd og prinsipper.³¹

Maktfordelingsprinsippet står sentralt i forfatninger i Europa, som fordelte makten mellom lovgivende, utøvende og dømmende. For den norske grunnloven er det en sentral verdi og viser hvordan naturrettens prinsipper fikk vesentlig betydning for forfatningens oppbygning, se Grunnlovens §§ 3, 49 og 86. Fordelingen av makten til Stortinget som lovgivende og domstolene som dømmende har ført til at juristens rolle kan bli sett på som bindeleddet mellom disse to. Juristen skal tolke og anvende loven fra Stortinget foran dømmende makt på en redelig og god måte.

Til slutt bygger Grunnloven på tanken om folkesuverenitetsprinsippet. Prinsippet har en klar side til maktfordelingen, hvorav den lovgivende er folkets stemme. Et klart eksempel er Grunnloven § 49. Utøvelsen av folkeviljen er Stortingets rolle, men gjennom å bli valgt av folket. Videre gir Grunnloven visse rettigheter til borgeren. Her er menneskerettigheter visualiserende. Endringen skjedde i 2012 gjennom Lønnings-utvalget og gjorde at

²⁹ Michaelsen (2023) s. 135

³⁰ Michaelsen (2023) s. 135

³¹ Grunnloven § 121

menneskerettigheter kan påberopes med rettslig grunnlag direkte fra Grunnloven.³² Dette var en stor endring fra tidligere, ettersom man nå ikke trengte å påberope seg EMK, SP eller ØSK.

Kodifikasjon og den materielle skranken

Den klart viktigste kodifiseringen i norsk rett var Norsk Lov (NL) av 1687. Her ble det vedtatt enkelte sentrale prinsipper for kontraktsfrihet og avtaletolkning, se NL art. 5-1-2.³³ Lovgivningen representerte en sammenheng av en rekke betydningsfulle lovbøker på 1600-tallet. Kodifikasjonen førte også til at andre generelle kontraktsrettslige prinsipper ble lovfestet og anvendt av juristene i landet. Norsk Lov brukes også i som en sentral rettskilde ved avtaleinngåelse og avtaletolkning.

I det norske samfunnet er det Stortinget som står i spissen for utforming av lovverk. Behandlingen starter først med det forberedende lovarbeidet i departementene. Deretter sendes saken ut på høring for innspill fra berørte parter og aktuelle faginstanser.³⁴ En slik tilnærming til lovgivning kan anses som demokratisk og oppfyller kravet til folkesuverenitet. I denne prosessen er det ofte jurister og spesialiserte professorer som sitter i utvalgene, ettersom de har den rette kompetansen og utdanningen. Når utvalget har bearbeidet lovgivningen, sendes det tilbake til Stortinget. Dersom lovforslaget blir vedtatt er det nå juristene kan anvende og tolke lovgivningen. Dette viser hvordan civil law systemet har vært utviklet gjennom årene.

Det skjer også en del kodifikasjon i norsk rett, men det er oftest basert på å harmonisere de internasjonale rettskildene. Folkeretten og EU-retten er som regel harmonisert, men dersom norsk lov strider må Stortinget og regjeringen raskest mulig gjennomføre de eventuelle justeringene.³⁵ Denne delen av kodifiseringen er det juristene som gjør, ettersom det er de som sitter på den spesialiserte kompetansen. Juristene spiller derfor en avgjørende rolle når det kommer til kodifisering av internasjonale rett.

³² Dok.nr. 16 (2011-2012)

³³ Michaelsen (2023) s. 411

³⁴ Stortinget (2024)

³⁵ NOU 2012: 2 s. 120

Dagens rettssystem

I Norge er det prinsipielle rettssystemet civil law. Lovgivningsansvaret ligger i dag hos Stortinget, og det er de rettslige aktørene i rettssystemet som forholder seg til dette. Deres rolle blir å fortolke og anvende lovgivningen i henhold til ordlyd og forarbeider. Likevel har domstolen en viss adgang til å utvikle rett selv, men dette beror på om lovgiver har manglende lovgivning på et rettsområde som krever regulering på lik linje som skreven lov.³⁶ Et eksempel på dette er det ulovfestede objektive ansvaret innenfor erstatningsrett.

Under den industrielle utviklingen kom det mange risikofylte oppfinnelser, og befolkningen ble utsatt for nye typer farer som det var vanskelig å beskytte seg mot.³⁷ En rask fremgang i industrialiseringen førte til at fabrikkarbeidere i større grad ble utsatt for farer. Problemet var at lovgiver ikke hadde klar nok lovgivning rundt disse farene, og bedrifter kunne ikke bli straffet etter den alminnelige culpanormen, ettersom de ikke hadde utvist skyld. Ettersom lovgiver ikke fremsatte lovregler raskt nok, startet Høyesterett utviklingen av det ulovfestede objektive ansvaret. Første dommen ble avgitt i Rt-1866-735 (Lods Olsen).

Etter hvert som ansvaret var etablert begynte stadfestingen, nyanseringen og presiseringen.³⁸ De klareste eksemplene på dette er Rt-1909-851 (Knallperle I) og Rt-1917-202 (Knallperle II). Eksemplene illustrerer at selv om norsk rettsvitenskap følger civil law, har norsk Høyesterett en tendens til å fylle inn ved manglende lovgivning. Når en slik sedvane er etablert vil juristene kunne påberope seg dette i ettertid, og dette har fått en sentral rolle i erstatningsretten.

I likhet med det objektive ansvaret har domstolens prøvingsrett elementer av både civil law og common law. Prøvingsretten handler om at jurister kan påberope seg at domstolen skal prøve for eksempel et forvaltningsvedtak de mener er ugyldig.³⁹ Her har både lovgivningen og domstolen et samarbeid for å definere adgangen til å prøve, men også hvor dypt prøvingen kan skje. For eksempel vil vedtak om psykisk helsevern kunne prøves, se phvl. § 7-1. Bestemmelsen gir domstolen adgang til å prøve vedtaket direkte.

Det blir videre Høyesterett selv som må vurdere hvor dypt de skal prøve vedtaket. Dette kan illustreres gjennom rettspraksis, se Rt-1995-1427. I dommen gir Høyesterett uttrykk for det klare utgangspunktet ved prøvingen. Domstolen kan prøve både lovtolkningen og subsumsjonen ved anvendelsen av loven. Domstolens prøvingsrett har dermed en særstilling

³⁶ Skoghøy (2023) s. 126

³⁷ Kjelland (2024) s. 134

³⁸ Kjelland (2024) s. 137

³⁹ Eckhoff (2022) s. 545

hvor både lovgivende og dømmende makt regulerer et viktig spørsmål for juristene. Det er juristenes jobb å sikre at dømmende makt ikke begår unødige inngrep overfor den enkelte borgeren, og er derfor å anse som vokteren av rettssikkerheten for individer.

Internasjonalisering av rettskilder og juristprofesjonen

Med internasjonalisering av ulike rettsområder er det naturlig at både folkeretten og EU-retten har blitt viktige rettsområder. I Norge har vi både internasjonale kilder og nasjonale kilder inkorporert inn i lovgivningen, dette kalles dualisme.⁴⁰ En slik tosidig fordeling av rettssystemer medfører naturligvis at den norske juristen må utdannes til å håndtere begge typer. Både folkeretten og EU-retten påvirker intern rett, som betyr at juristen må ha god forståelse for hvordan systemet fungerer. Selv om begge rettsområder har påvirkning, er det særlig EU-retten som påvirker norsk rett mest.

Norge er ikke medlem av EU samarbeidet direkte, men har inngått en samarbeidsavtale som forårsaker at Norge må innføre forordninger og direktiver som EU vedtar, altså EØS-avtalen. Norge har en plikt til å gjennomføre disse gjennom transformasjon og inkorporasjon.⁴¹ EU-retten har derfor direkte effekt på hvordan norske jurister skal tolke norske rettsregler. EU- og EFTA domstolen vil også ha en effekt på hvordan juristene skal forstå norske og EØS-regler.

Folkeretten stiller seg derimot i en særstilling enn EU/EØS-retten, ettersom den ikke får direkte forrang som ved klare EØS-regler som strider mot norske regler.^{42/43} Norske domstoler har brukt folkeretten som et supplement til norsk rett, eksempel på dette er ærekrenkelsessaken reist av Carl I. Hagen mot Rogalands Avis i 1987.⁴⁴ Her måtte norske domstoler utfylle med folkerettslige regler. Men både EU-retten og folkeretten har ført til at internasjonaliseringen har fått stor effekt både på norske rettskilder og juristprofesjonen.

⁴⁰ Ruud og Ulfstein (2018) s. 55

⁴¹ Arnesen m.fl. (2022) s. 633-634

⁴² Rt-2000-1811 (Finnanger I) s. 1829

⁴³ Arnesen m.fl. (2022) s. 649

⁴⁴ Ruud og Ulfstein (2018) s. 59

Avsluttende bemerkninger

Den norske rettsvitenskapen har i stor grad vært påvirket av utviklingen av juristprofesjonen gjennom historien. Den har formet hvordan vi studenter, jurister tenker og arbeider med rettslige spørsmål. Dagens jurister må takle nye utfordringer, og med økende digitalisering og internasjonalisering. Det kommer nye rettslige problemstillinger som krever tverrfaglig tilnærming. Utviklingen har skapt en juristprofesjon som er bedre forberedt på å møte dagens og fremtidens rettslige utfordringer.

Litteraturliste:

Litteratur:

- Anners, Erik. *Den europeiske rettens historie*, 8. utg. Oslo: Universitetsforlaget, 1983.
- Arnesen, Finn, Simen Hammersvik, Erling Hjemleng, Olav Kolstad, Ole-Andreas Rognstad. *Oversikt over EØS-retten*. Oslo: Universitetsforlaget, 2022.
- Eckhoff, Torstein. Eivind Smith. *Forvaltningsrett*. 12. utg. Oslo: Universitetsforlaget, 2022.
- Eng, Svein. *Rettsfilosofi*. Oslo: Universitetsforlaget, 2007.
- Michaelsen, Dag. *Rett – en internasjonal historie*. Oslo: Pax Forlag, 2023.
- Mæhle, Synne Sæther, Ragna Aarli. *Fra lov til rett*, 2. utg. Oslo: Gyldendal, 2017.
- Kjelland, Morten. *Erstatningsrett – en lærebok*. 3. utg. Oslo: Universitetsforlaget, 2024.
- Ruud, Morten, Geir Ulfstein. *Innføring i folkerett*. 5. utg. Oslo: Universitetsforlaget, 2018.
- Skoghøy, Jens Edvin A. *Rett og rettsanvendelse*. 2. utg. Oslo: Universitetsforlaget, 2023.

Nettsider:

- Lloyd Law College. «Civil law vs common law – A Complete guide». 10.07.24. <https://www.lloydlawcollege.edu.in/blog/civil-law-vs-common-law.html> hentet 18.11.24.
- Store norsk leksikon. «*Naturrett*». Knut Erik Tranøy. 21.01.21. <https://snl.no/naturrett> hentet 18.11.24.
- Stortinget. «*Lovarbeidet*». Stortinget. 05.11.24. <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Arbeidet/Lovarbeidet/> hentet 18.11.24.

Lover og forskrifter:

1687	Lov 15. april 1678 Kong Christian Den Femtis Norsk Lov.
1814	Lov. 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov.
1939	Lov. 17. februar 1939 om gjeldsbrev (gjeldsbrevlova).

1999 Lov 2. juli 1999 om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern (psykisk helsevernloven)

Forarbeider:

NOU 2012: 2 Utenfor og innenfor Norges avtaler med EU

Dok.nr. 16 (2011-2012) Rapport fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven

Rettspraksis:

Rt-1866-735 (Lods Olsen)

Rt-1909-851 (Knallperle I)

Rt-1917-202 (Knallperle II)

Rt-1995-1427

Rt-2000-1811 (Finnanger I)